

Fra Anzelmo Canjuga

povodom 50. obljetnice smrti

Za ovog malenoga velikog čovjeka svećenik Branko Birt je kazao: »Njegove pjesme su od neprocjenjive vrijednosti, jer on nije pisao samo note, nego se molio i molitvu prenosio u note i to daje trajnu vrijednost njegovu glazbenom radu... On je svoj zemaljski život proveo Bogu predan, svima nama na uzor, a na korist svoje družbe, cijele Crkve i svoga hrvatskoga naroda.«

Ukratko o životnom putu fra Anzelma

Anzelmo Franjo Canjuga rodio se 1894. godine u Budislavcu pokraj Varaždina, kao treće od sedmero djece. Obitelj Canjuga; vrijedna, skromna i nadasve pobožna, iznjedrila je čak troje redovnika: Franju, njegovog brata i sestru.

Dječak Franjo, nakon završene četverogodišnje osnovne škole u Vidovcu, 1905. godine odlazi kao pitomac u varaždinski kapucinski samostan. Nakon završene gimnazije, 1910. godine. Franjo započinje svoj novicijat i dobiva redovničko ime fra Anzelmo. Godine 1911. polaže privremene zavjete, te nastavlja školovanje najvjerojatnije u Senju (sigurnih podataka nema).

U vrijeme 1. svjetskog rata, fra Anzelmo studira teologiju u Rijeci, te se počinje intenzivno baviti glazbom koja će biti njegova trajna ljubav do kraja života. Kao student objavljuje u listu *Sv. Cecilija* svoje prve skladbe: *Ko noć šutiš* i *O da mogu kao Herub*. Doživotne zavjete polaže 1915. godine. Zaređen je za svećenika 1917. godine u Senju. Njegova rodna župa Vidovec mu je priredila veliko mladomisničko slavlje na samu Novu godinu 1918. Odlukom provincijala mladi fra Anzelmo biva upućen u Varaždin, svoje prvo važno životno odredište, a drugo, i posljednje, će biti Osijek. Iako je u Varaždinu obavljao niz raznih dužnosti, od vjeroučitelja do zborovođe i orguljaša, posebno se ističe njegova privrženost glazbi koja se počela razvijati još za njegove rane mladosti. Naime, uz varaždinski kapucinski samostan bila je i crkva s orguljama, koje postaju možda najvažnija Anzelмова umjetnička preokupacija. Toliko ih dobro upoznaje da postaje čak i majstorski sastavljač dispozicija, a ovom instrumentu posvećuje i veći broj svojih nadahnutih skladbi. Druga važnija djelatnost na glazbenom području jest njegovo vođenje varaždinskog crkvenog zbora, kojeg je razvio u vrlo kvalitetan sastav.

Kao mladi svećenik, fra Anzelmo je bio vrlo cijenjen, i to ne samo u Varaždinu, već i u cijeloj Ilirskoj provinciji. U prilog tome govori i činjenica da je 1933. izabran za definitora na provincijalnom kapitulatu, a svega nekoliko dana poslije, postavljen i za gvardijana varaždinskog samostana. Vrlo važna zasluga fra Anzelma, bila je i ta što je potaknuo gradnju Konvikta sv. Josipa u Varaždinu 1935., za smještaj pitomaca, što je u svim hrvatskim samostanima dočekano s oduševljenjem. Naime, hrvatski kapucini su imali problema sa školovanjem svojih budućih naraštaja, jer su bili prisiljeni napustiti svoj samostan u Zagrebu još 1788., te su se školovali najčešće u inozemstvu.

1936. fra Anzelmu prestaje gvardijanska služba te se rado vraća svom poslu vjeroučitelja, kao i svom glazbenom svijetu. Ističe se kao vrstan zborovođa: osim crkvenog kapucinskog zbora, vodi i crkveni gimnazijski zbor koji je pjevao u današnjoj katedrali.

1938. nastupa značajna prekretnica u fra Anzelmovom životu - premješten je u Osijek, što mu nije lako palo. Međutim, u Osijeku se vrlo dobro snašao, a izgleda da je tamo imao prilike i proširiti polje svoje djelatnosti. I ovdje je razvio izvrsni crkveni zbor, koji je bio rado pozivan i u druge crkve, te na razne svečanosti.

1939. postaje zamjenikom poglavara ili vikarom. Na glazbenom planu, na službu orguljaša i zborovođe u svojoj kapucinskoj crkvi, počinje surađivati i sa hrvatskim narodnim kazalištem, odnosno njegovim opernim sastavom. 1940. nastupa i kao dirigent Oratorijskog zbora sv. Franje. 8. prosinca 1942. na blagdan Bezgrešnog začeća, navršilo se 25 godina od Anzelmovog svećeničkog ređenja u Senju 1917. Anzelmova braća i suradnici su tom prilikom organizirali svečanu misu i dostojno proslavili ovaj važni jubilej svog brata.

U vrijeme 2. svjetskog rata, fra Anzelmo upravlja osječkim kapucinskim samostanom, a tih teških godina, to je bila vrlo naporna i zahtjevna služba. Nakon 1945. je vikar samostana sve do 1947. godine.

29. ožujka 1947., baš noći Cvjetnice, počinje teški križni put fra Anzelma. Odveden je u zatvor, te na lažnom i montiranom procesu osuđen na 16 godina prisilnog rada u zatvoru te još 5 godina gubitka svih građanskih i socijalnih prava. Za fra Anzelma koji se uvijek skromno i samozatajno bavio isključivo svećeničkim i glazbeničkim dužnostima; za tog »važnog državnog neprijatelja«; ovom prilikom je u novinama rečeno da je »skladatelj himni Paveliću i ustaškim koljačima, propovjedač mržnje, ustaša u kapucinskoj halji« i sl. Isti postupak

uhićenja bio je primijenjen i na gvardijana splitskog kapucinskog samostana, fra Pavla Ivakića, koji je, međutim, bez suda i montiranog procesa 1945. likvidiran na splitskom groblju Lovrinac.

Interesantno je i zašto je komunistima trebao baš fra Anzelmo; oni su uvidjeli njegov značaj, njegovu uvažnost, a osim toga, kao poznati glazbenik, oko sebe je okupljao i mlade koji su ga jako voljeli. Stoga je bio opasan, i kao primjer drugima morao je biti žrtvovan. Fra Anzelmo je bio upućen na izdržavanje surove i duge kazne u poznati zatvor u Staru Gradišku.

Unatoč svim nedaćama, užasnim uvjetima života u zatvoru i svojoj teškoj bolesti (imao je rak želudca), fra Anzelmo je požrtvovno pomagao drugim nesrećnicima u zatvoru, te onako krhak i mršav rado preuzimao i tuđe poslove na svoja pleća. Svi ga pamte kao čovjeka uvijek spremnog pomoći, i to sa osmjehom i ljubavlju za bližnjeg. Pažnje je vrijedna činjenica da fra Anzelmo nije zapustio svoj skladateljski rad u zatvoru. Znakovito je da je njegova zadnja skladba bila misa Majci Božjoj za mješoviti zbor i orgulje. Zadnjeg je pisao »Credo« (Vjervanje), te je nakon dijela »čije, kraljevstvu neće biti kraja«, zatvorio svoje umorne i napaćene oči.

Pokopan je u Staroj Gradiški, a lijes su pratili milicionar i dvojica robijaša. Obzirom da je fra Anzelmo osuđen 1947., a umro 1952. trebalo je čekati još 16 godina (11 preostalih godina robije i 5 gubitaka političkih i socijalnih prava) da bi se njegovi zemni ostaci dostojno sahranili.

Ekshumacija je obavljena 27.05.1969., a nazočni su joj bili fra Serafin Turčin i fra Zlatko Šafarić, koji je osobnim kolima prevezao zemne ostatke u Zagreb. 28.05. je obavljen sprovod, na kojem su bila gotovo sva njegova braća kapucini, brojni drugi svećenici i časne sestre te mnoštvo župljana sv. Mihaela iz Dubrave, a sprovod je predvodio tada pomoćni biskup mons. Franjo Kuharić.

O fra Anzelmu kao glazbeniku

Fra Anzelmo je bio svestran glazbenik: orguljaš, skladatelj, zborovoda, glazbeni pedagog i glazbeni pisac.

Gotovo nevjerojatno, obzirom da je bio skoro samouk glazbenik. Doduše, iako ga je u početku, za vrijeme gimnazijskog školovanja, u glazbi podučavao o. Augustin Dujmušić, te u zrelim godinama savjetovao skladatelj Franjo Dugan; fra Anzelmo je ipak sam uložio ogromne napore da bi unaprijedio i proširio svoje glazbeno znanje. Vrlo savjesno je proučavao crkvenu glazbu, orguljsku

glazbu, koral, ali i djela renesansnih i baroknih polifoničara, a posebno Palestrinin stil. Canjuga se rano počinje baviti glazbom - već u gimnaziji vodi dječjački pjevački zbor i sudjeluje u tamburaškom orkestru, a tada, kao što je već spomenuto, izdaje svoje prve skladbe u časopisu Sv. Cecilija. Uspješnost njegovog glazbenog djelovanja u Varaždinu i Osijeku, redovito prate i odlične kritike u javnim glašilima. Koliko je bio cijenjen, govori i podatak da je bio i glazbeni pedagog; točnije, bio je učitelj glazbe na varaždinskoj i osječkoj gimnaziji, i to bez formalnog glazbenog obrazovanja. Držao je i tečajeve za orguljaše, a podučavao je i zborovođe (u ovome se vidi klica ideje o osnivanju Instituta za crkvenu glazbu).

1934. je u Hrvatskom crkvenom Kantalu objavljeno 16 njegovih himničkih oblika i tridesetak napjeva za promjenjive dijelove mise te ovime fra Anzelmo definitivno ulazi na polje naše crkvene glazbe. 1938. je u Varaždinu priredio Obrednik za orguljaše, učijem uvodu piše: »Želim da ovaj Obrednik prime svi, koji sudjeluju kod sv. Liturgije s onom ljubavi kojom sa ga ja izrađivao. Neka crkveni pjevači, koji zastupaju puk, dostojno i s razumijevanjem izbode svete melodije, da bude njihovo sudjelovanje kod obreda na veću slavu Božju i na pobudu vjernika...«. Uostalom, fra Anzelmo je često isticao da nije crkvena glazba sama sebi svrha i cilj, već da je ona u službi nečeg višeg i svetijeg; da pripremi duh za susret s Godpodinom i stvori prikladnu atmosferu za to. Htio je da svi budu svjesni jednoga: pjesma je najljepša i najtoplija molitva. Treba istaknuti i podatak da je fra Anzelmo često nastupao i kao predavač o crkvenoj glazbi, te je surađivao i sa časopisom »Hrvatski list« u kojem je djelovao kao glazbeni kritičar i pisac. Pripadao je cecilijanском pokretu koji se zalagao za oživljavanje pjesama iz najstarijih hrvatskih glazbenih izvornika. Canjugine skladbe, stoga, ukazuju na dobrog poznavatelja starih hrvatskih pjesama, te izuzetno obrazovanog glazbenika. Njegove harmonizacije i obrade starih crkvenih hrvatskih napjeva sakupljene su u tri značajne zbirke: *Božićni koral*, *Hrvatski Marijanski koral* te *Pabirci iz Cithare octochorde*. fra Anzelmov opsežan skladateljski opus sadrži: mise, motete, crkvene popijevke u pučkom duhu, promjenjive dijelove mise za nedjelje i blagdane, harmonizacije starih napjeva, harmonizacije koralnih napjeva, kantate, svjetovne pjesme i orguljske skladbe. Od znanstveno-teorijskih radova naročito su značajna djela: Poznavanje koral, Obrednik za orguljaše i Kontrapunkt Palestrine i njegovih suvremenika (prijevod s

njemačkog jezika). Osim harmonizacija crkvenih pučkih napjeva, Canjuga je harmonizirao i gregorijanske korale, koji se obavezno pjevaju jednoglasno, ali dobrom i promišljenom akordičkom pratnjom treba sačuvati mir i uzvišenost koralne melodije. Upravo je to izvršni fra Anzelmo i postigao. I kako kaže muzikologinja Diana Grgurić: »Canjugina istančana duša je znala osjetiti što naš čovjek zna pjevati i kako znade otvoriti svoje srce pred Bogom. Uprvo je u tome tajna Canjugine umjetnosti i veličine.«

Još nekoliko riječi o njegovim instrumentalnim orguljskim skladbama. Veliki dio ih autor nije naslovio, te je za pretpostaviti da je njihova namjena u liturgiji kao preludiji, interludiji i postludiji. Posebno se ističu Preludij i fuga u f-molu, fuga na temu B-A-C-H, te passacaglia fis-mol. Njegove inventivne orguljske skladbe redovito su polifono obrađene, često izrasle na motivima ili čitavim melodijama pučkih crkvenih napjeva.

Za kraj, još bih jednom citirala muzikologinju Grgurić: »Skladateljeve pjesme *Ljiljane bijeli*, *Uzmite jedite*, *Sakramentu veličajnom*, *Ko noć šutiš*, i druge, pjevamo i pjevamo, a da nam nikada ne dojade, a tako nam pobožno uzdižu dušu na molitvu. One pronose slavu čovjeka koji ih je napisao.«

Marijana Petrušić

Glazbena večer fra Anzelma Canjuge u Splitu

U petak, 10. svibnja 2002. godine u splitskom svetištu Gospe od Poišana održana je glazbena večer u spomen hrvatskog crkvenog skladatelja, svećenika, kapucina, fra Anzelma Canjuge. Svečanost je upriličena u povodu 50. obljetnice njegove smrti u starogradiškom zatvoru 1952. godine.

Proslava je započela misom u 19 sati. Za vrijeme mise župski mješoviti zbor Gospe od Pojšana pjevao je isključivo Anzelmove skladbe. Zborom je ravnala prof. Marijana Petrušić, a za orguljama je bila časna sestra Jelka Ilaš iz Družbe sv. Križa. Zbor je na početku otpjevao ulaznu pjesmu *Ja se u tvoju dobrotu, Gospodine uzdam*, za prikazanje pjesmu *Krist iz groba ustade*, a za vrijeme pričesti najprije pričesnu pjesmu *Žrtvovan je Krist pasha naša*, a zatim pjesme *Uzmite, jedite* i *Sakramentu veličajnom*.

U programu poslije mise nastupao je *Zbor splitskih redovnica* pod ravnanjem mo s. Mirte Škopljac-

mac-Mačine, milosrdnice, a za orguljama je bila s. Zorislava Radić, školska sestra franjevka. Sestre su najprije otpjevale tri Anzelmove skladbe: uskrsni himan *Već zora rumen prosipa* i euharistijske pjesme *Divnoj dakle te O sveta gozbo*.

O skladateljevu životu, prema knjižici Fra Anzelmo Canjuga, bilješke o životu, znalački živo i sažeto, plijeneći pažnju mnoštva slušatelja, govorila je profesorica Marijana Petrušić. Uslijedile su još dvije skladbe u izvedbi sestara: *U srcu majke Marije*, pjesma Gospi i *Zanatlijo tihi*, posvećena sv. Josipu.

Posebnu pozornost pobudio je Anzelmov supatnik iz starogradiškog zatvora fra Ilija Borak, kapucin iz Karlobaga. On je svih pet godina Anzelmove robije proveo s njim u zatvoru. Ilija je govorio o Anzelmovu dolasku u zatvor 1947., o zatvorskom životu i o Anzelmovoj smrti 1952. godine.

Nakon fra Ilijinog svjedočenja *Zbor splitskih redovnica* otpjevao je skladbu sv. Leopolda Mandiću *O Leopolde blaženi* i pjesmu sv. Franji Čuj, *sveti Franjo, nas*.

Gvardijan kapucinskog samostana fra Zlatko Šafarić zahvalio je svim sudionicima ove lijepe glazbene svečanosti i na kraju voditelj programa Mate Terze pozvao je sve prisutne da zajedno zapjevaju pjesmu što je Anzelmo skladao na riječi Dragutina Domjanića *Ljiljane bijeli*.

Svi nazočni bili su dirnuti programom i zadovoljni su napustili pojišansko svetište.

Zlatko Š.

Knjižica Fra Anzelmo Canjuga

Braća kapucini su pod naslovom *Fra Anzelmo Canjuga* izdali knjižicu o pedesetoj obljetnici smrti svoga subrata fra Anzelma. Brižno ju je uredio fra Zlatko Josip Šafarić i stavio podnaslov *Bilješke o životu*.

Knjižica (91 str.) s mnogo sitnih pojedinosti prikazuje Canjugin životni put od rodne obitelji u Budislavcu 1894. godine, preko škole i povezanosti s kapucinima u Varaždinu, te novicijata, studija teologije, doživotnih zavjeta do svećeničkog ređenja; njegovo pastoralno djelovanje u Varaždinu i Osijeku, gdje je 1947. godine uhićen, osuđen o odveden u zatvor u Staru Gradišku, u kojoj je i umro 1952. godine.

Već u mladosti prepoznao je glazbenu nadrenost i glazba će mu postati trajna ljubav sve do kraja života. Postao je najveći kapucinski glazbenik u Hrvatskoj. Iz njegova brojnog opusa svima su poznate pučke popijevke: *Ljiljane bijeli*, *Uzmite jedite* i *Sakramentu*